

RELATIE COMPETENTIE SPELTHERAPIE

Deze omschrijving van de Relatie Competentie spelTherapie (RCT) is bedoeld voor orthopedagogen, verwijzers, teamleiders, hulpverleners en iedereen die werkt met kinderen die problemen hebben in de gehechtheidsrelatie.

*Door Ottie Bouwhuis,
speltherapeut bij ASVZ en symbooldrama therapeut i.o*

WAAROM RCT?

In de eerste plaats hebben veel cliënten van ASVZ problemen in de gehechtheid. Mensen met een verstandelijke beperking hebben een groter risico op het ontwikkelen van een onveilige gehechtheid, mede doordat het hechtingsproces wordt bedreigd door de afwijkende ontwikkeling en reacties van het kind met daardoor een groter risico dat ouders signalen niet goed oppikken of onvoldoende responsief zijn. Om deze reden wordt bij ASVZ in de dagelijkse behandeling het relationeel competentiemodel Triple C toegepast, waarvan het verbeteren van de gehechtheid ook een kern-doel is. RCT is hierop een welkome aanvulling omdat het de mogelijkheid biedt om met het hele begeleidingsteam uitgebreid en grondig stil te staan bij het hechtingsproces dat een cliënt doorloopt en dit met therapie te bespoedigen. Cliënten met hechtingsproblemen hebben weinig vermogen tot differentiëren en kunnen emoties moeilijk reguleren. RCT richt zich voor een groot deel op deze vaardigheden. In de therapie leren begeleiders onder andere nog beter af te stemmen en sensitief en responsief te reageren op de

signalen die cliënten afgeven. Daarnaast wordt hun eigen creativiteit gestimuleerd. De therapie is ervaringsgericht en heel praktisch terug te voeren naar de werkvloer, doordat zij inpasbaar is in het dagelijks gebeuren.

WAT IS RELATIE COMPETENTIE SPELTHERAPIE (RCT)

RCT is een groepstherapie voor kinderen tot 14 jaar die in een begeleide woongroep wonen en coaching voor hun begeleiders. RCT is een therapievorm die zich richt op het verbeteren van de gehechtheidrelatie en het leren hanteren van stress.

VOOR WIE IS RCT

De RCT is voor kinderen tot 14 jaar met een matige tot lichte verstandelijke beperking, problemen in de gehechtheid en ernstige gedragsproblemen, die wonen in een (zeer) intensieve behandelgroep. Daarnaast richt het zich op hun begeleiders.

DOELEN VAN RCT

- › Het verstevigen van de gehechtheidrelatie;
- › Het leren hanteren van stress zowel voor cliënten als begeleiders;
- › Succes-ervaringen opdoen vanuit de relatie met de directe omgeving;
- › Het vergroten van sensitiviteit / responsiviteit / creativiteit en zelfreflectie van begeleiders.

HOE WORDT RCT VORMGEGEVEN?

De therapie is voor alle kinderen en begeleiders van de groep. In totaal zijn er zeven sessies van ongeveer twee uur, verspreid over een half jaar. De laatste twee sessies zijn aangesloten met een overnachting op een externe locatie.

De RCT is vormgegeven als een reisverhaal. In dit reisverhaal wordt via activiteiten/spel gedoseerd en gecontroleerd de stress opgevoerd. Het verhaal is gericht op de ervaring van het gezamenlijk spel.

Daarnaast worden er ook hulpbronnen aangeboden. Zoals: "Hoe zou je reisknuffel zich voelen, Wat zou je reisknuffel nu doen?"

RCT omvat daarnaast een coachingstraject voor begeleiders. De coaching richt zich op het vinden van de beste aansluiting bij de cliënten, het groepsproces en op het vergroten van eigen competenties, zoals differentiëren van emoties, sensitiviteit, responsiviteit, aanpassingsvermogen, creativiteit en cliëntgerichtheid. De RCT volgt de fases zoals die beschreven zijn in artikelen van de cursus "Hechting in diagnostiek en behandeling van kinderen en jeugdigen (A0929)" van Truus Bakker van Zeil. Vanuit elke fase is een vertaalslag gemaakt naar activiteiten die aansluiten bij die fase. Dit krijgt vorm in het reisverhaal.

De thema's/activiteiten binnen het verhaal beginnen bij de eerste stappen in de hechting en werken toe naar de laatste. De stappen volgen elkaar op en nemen de voorgaande steeds weer mee in de ontwikkeling. Het verhaal geeft via het spel de mogelijkheid om elke stap van de hechtingsontwikkeling opnieuw te ervaren.

In de RCT zijn veel herhalingen ingebouwd. Uit de praktijk blijkt dat juist de herhaling meer verdieping geeft, waardoor het veranderingsproces zich in kleine stapjes kan voltrekken. Dit geldt zowel voor cliënten als voor de begeleiders. Het differentiëren neemt in de therapie een belangrijke plek in. De cliënt voelt de verschillen op de tong, voelt de verschillen in zijn vingers, en hoort het verschil in geluiden, ziet het verschil tussen de kleuren, en ervaart het verschil tussen de mensen om zich heen. Door steeds die verschillen te benoemen/te verwoorden kan een kader ontstaan. Zo worden de structuren van de werkelijkheid onderkend en in de wereld van de cliënt begrensd.

WAT IS DIFFERENTIËREN IN DE GEHECHTHEID.

In de ontwikkeling van een kind komt het differentiëren na het hechten.

Eerst zijn er de ouders die er zijn voor het kind, ze zijn de specifieke personen voor het kind, ze zijn de gehechtheidspersonen. Het kind onderscheidt vader/moeder van anderen die vreemd voor hem zijn; daarmee differentieert het tussen personen. Het differentiëren tussen personen is verbonden met gehechtheid. Tevens wordt door het differentiëren en daarmee door gehechtheid de wereld van het kind begrensd. "Differentietherapie, fasetherapie en basistherapie" Anniek Thoomes-Vreugdenhil Publicatie 2006. Differentiëren gaat over het leren onderscheid maken; het zoeken naar eigenheid. "Ik anders dan jij". "Passe-Partout" Wibe Veenbaas, Inez Baarspul-Schipper, Sander Reinalda, Mirjam Broekhuizen 2007

Een ander belangrijk aandachtspunt van de therapie is de stressregulatie. Het stapsgewijs opvoeren van stress wordt als interventie gebruikt. Bij een verstoorde hechting zijn de stressoren hoog en mogelijkheden tot het reduceren van stress gering, waardoor er snel probleemgedrag kan zijn. Gedurende het reisverhaal is er een aantal activiteiten en gebeurtenissen die stress oproepen: het contact, het groepsproces, de hechtingsrelatie, de verplaatsing uit de vertrouwde omgeving, therapeutische interventies en de vraag om creatief te zijn.

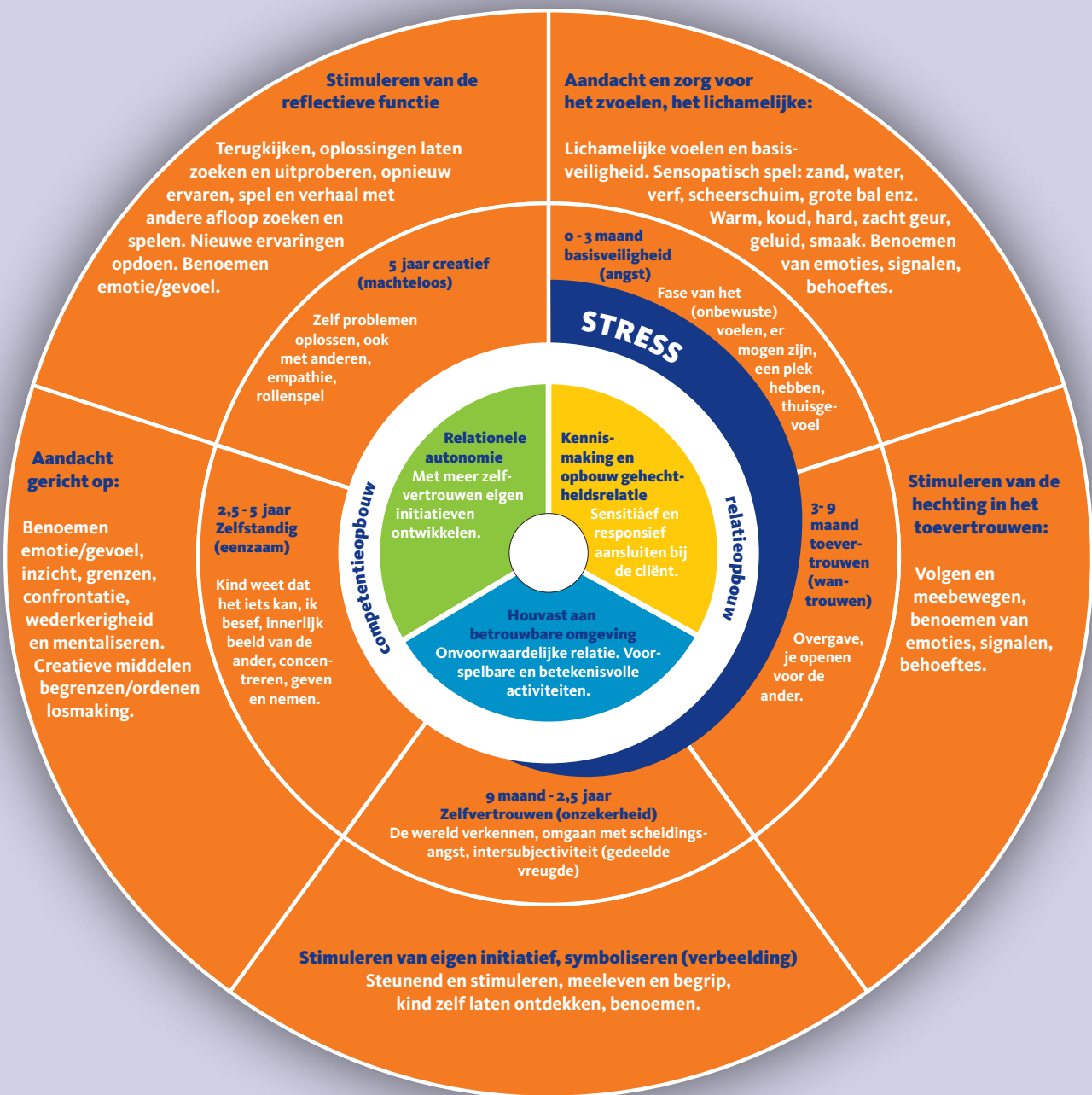
De nieuw opgedane succeservaringen tijdens het reisverhaal en de doorlopen fases in de gehechtheidrelatie helpen bij de stressreductie.

DE DRIE FASEN

In de cirkel op de volgende pagina wordt uitgegaan van verschillende fasen. In de binnenste cirkel staan de fasen die gehanteerd worden binnen de Triple C-methodiek in de woning. Eén ring daarbuiten zijn daar de vijf bouwstenen van de gehechtheid volgens de theorie van Truus Bakker

PROCES VAN DE RELATIE COMPETENTIE SPEL THERAPIE

aan gekoppeld. In de buitenste cirkel staat beschreven welke vaardigheden en begeleidingsaspecten belangrijk zijn bij welke bouwsteen. Elke bouwsteen komt in de therapie aan bod. Tijdens de sessies zal blijken waar een bouwsteen meer of mindere aandacht verdient. Zoals in de cirkel te zien is, zijn de drie kernfasen:

Fase 1. Kennismaking en opbouw van de gehechtheidrelatie.

Fase 2. Houvast aan betrouwbare omgeving

Fase 3. Relationale autonomie

Hieronder wordt weergegeven hoe deze fasen en de daarbij behorende bouwstenen in de therapie aan bod komen:

FASE 1: KENNISMAKING EN OPBOUW VAN DE GEHECHTHEIDSRELATIE

Doel cliënt:

Cliënt kan een eigen plek ervaren, heeft het gevoel er te mogen zijn en stelt zich open voor de ander.

Subdoelen Basisveiligheid/toevertrouwen

- › Meer bewust kunnen voelen van lichamelijke sensaties.
- › Het gevoel hebben er te mogen zijn.
- › Vinden van een eigen veilige plek.
- › Nabijheid van de ander kunnen tolereren.
- › Hulp durven vragen aan de ander.

Doel begeleiding:

De begeleiding kan aan de cliënt veiligheid bieden.

Subdoel Verantwoordelijkheid, zorgen voor, geven/steun

- › Er onvoorwaardelijk voor de cliënt kunnen zijn, de verantwoordelijkheid en zorg op zich nemen.
- › Zich kunnen aanpassen aan het tempo van de cliënt,
- › Afstand-nabijheid afgestemd op de cliënt kunnen toepassen.
- › Het gedrag van de cliënt kunnen spiegelen.
- › Differentiaties in de gevoelsbeleving (en zintuiglijke waarneming) van zichzelf en de cliënt kunnen verwoorden.
- › Het gedrag van de cliënt kunnen verwoorden en kunnen sturen door hardop na te denken over andere gedragsmogelijkheden.

- › Initiatief kunnen nemen in activiteiten en contact.
- › Het plezier van het samendoen kunnen uitdragen en bekrachtigen.

In de praktijk:

De groep bestaat uit zes kinderen: Sjors, Max, Bas, Bianca, Mia en Floor en hun zes begeleiders Sander, Anna, Jasmijn, Mieke en Paula, Sarah.

Bij alle kinderen zie je dat ze nieuwsgierig zijn en zich laten meevoeren door het verhaal en spel. Ze helpen mee met opbouwen van de hut en laten zich leiden door de begeleiding. Voor de begeleiders is het erg spannend, maar het verhaal geeft hen richting en houvast. In hun rol van Grote beer kan de verbeelding helpen om het kind (Kleine beer) mee te nemen in het proces binnen het verhaal.

Wat opvalt, is dat Sjors in de tweede sessie niet met de begeleider wil samenwerken. Hij is boos, maar blijft steeds in haar buurt en volgt hoe zij de hut opbouwt. Hij bouwt niet mee, maar roept enthousiast als hun hut klaar is, "Wij zijn als eerste klaar!" Ondanks zijn boosheid kan hij door het gebeuren toch nog in contact blijven. Zijn hut is belangrijk. Voor Anna is dit een moment waarop ze het contact met Sjors weer kan oppakken door te zeggen: "Nou, dat hebben we toch maar even goed samen gedaan, wij zijn als eerste klaar."

Programma:

Reisverhaal: Op reis met Grote beer en Kleine beer, via mp3-speler verteld. Elk koppel krijgt een mp3-speler, en beiden luisteren via een oortje. Via puzzelstukken worden er steeds koppels gevormd, een begeleider en een kind. Zij vormen samen de hoofdpersonen van het verhaal, Grote beer en Kleine beer.

1e Bijeenkomst

In een gezamenlijk spel staat iedereen in een kring en om de beurt gooit iemand de grote bal naar een ander terwijl diegene zijn eigen naam noemt. Hierdoor vraagt ieder de aandacht om gezien en gehoord te worden. Op de berenmarkt zoeken alle deelnemers een reisgenoot uit, in de vorm van een reisbeer. Door het bouwen van een hut, het voelen en uitzoeken van de lappen, het inrichten en gezellig

maken, creëren de koppels hun een eigen plek. Het gezamenlijke spel van 'Anne Maria koekoek' is een activiteit van het waarnemen, zien en gezien worden en draagt bij aan het differentiëren. In de hut wordt gegeten en gedronken. Alle koppels maken een foto van de hut. Deze is voor het reisboek dat na elke sessie op de woning bijgehouden wordt. Dit kan de transfer naar de leefomgeving versterken.

We staan met zijn allen in de kring. Om de beurt gooien we de bal naar iemand en noemen zijn naam, dat lukt ons allemaal aardig. Maar dan gaan we de bal gooien terwijl je je eigen naam moet roepen. Wat is dat spannend. Ik zou mijn reistas mee willen nemen naar de woning zodat ik elke dag mijn eigen hut kan bouwen. Wij hebben een raam in de hut gemaakt en een zacht kleedje op de vloer.

2e Bijeenkomst

Alle beren gaan in de kring, gooien de grote bal en roepen hun eigen naam heel hard terwijl ze gooien. In hun reistassen zitten alle onderdelen om de eigen hut weer op te bouwen. Zodra de hutten weer opgebouwd zijn, halen de beren op de berenmarkt ingrediënten om koekjes te gaan bakken. De zintuigen worden gestimuleerd met kneden van het deeg en ruiken en proeven.

We zitten in onze zelfgebouwde hut. Het deurtje is dicht, maar ik kan nog net naar buiten kijken. Ik zie allemaal berenhutten. Het ruikt naar koekjes, onze koekjes. Deze heb ik samen met Grote beer gemaakt. Meel vind ik niet lekker, suiker wel, en rozijnen die zijn ook lekker. Grote beer vindt boter vies

3e Bijeenkomst

De puzzelstukken vormen weer berenkoppels. In de kring wordt deze keer de kleine bal gegooid en heel zacht een naam van de ander geroepen. Daarna is nog een rondje

waarin ieder zijn eigen naam hard mag roepen. De hutten worden weer gebouwd en de reisknuffels krijgen een mooie plek in de hut. Dan wordt er in de hut gegeten en gedronken, en een kleurenspeel gedaan: "Ik zie, ik zie wat jij niet ziet" Vervolgens gaan we allemaal op avontuur, en lopen door heel hoog gras, in het moeras, stampend als een olifant en sluipend als een tijger, dribbelend als een muis. Deze activiteit stimuleert in het differentiëren van het voelen/waarnemen.

4e Bijeenkomst

De koppels worden weer gevormd via de puzzelstukjes. In de kring herhaalt zich het balspel. Deze keer ligt het accent op het hoog en laag gooien van de bal en het hard en zacht roepen van namen. De hut wordt opgebouwd, de reisknuffel krijgt zijn eigen plek, en in de hut wordt gegeten en gedronken. Met zijn allen gaan we een eilandenspel met muziek doen. Dan met zijn allen op een eiland staan wat omgedraaid moet worden zonder in het water te vallen. Hierdoor ontstaat nabijheid en samenwerking.

Ik hoor indianenmuziek. "In het bos, in het bos dansen indianen". Plotseling stopt de muziek en wij moeten allemaal op een eiland springen. Eerst zijn er heel veel eilanden, maar elke keer zijn er minder. We staan met steeds meer beren op een eiland, en op het laatst is er nog maar één eiland over. Daar gaan we met zijn allen op, maar dat is echt moeilijk joh, we moeten allemaal gekke dingen bedenken, maar dan lukt het toch

NB: Elke keer wordt er afgesloten in hun eigen hut door iets lekkers eten. De hut wordt afgebroken en alles wordt in de eigen reistas gestopt voor de volgende keer. Elke bijeenkomst wordt gestart en afgesloten met het berenlied.

FASE 2: HOUVAST AAN BETROUWBARE OMGEVING

Doel cliënt:

Cliënt heeft het gevoel controle te hebben over zijn omgeving vanuit de veilige nabijheid van de begeleider.

Subdoelen: Toevertrouwen/zelfvertrouwen

- › Nabijheid van de ander kunnen tolereren.
- › Hulp durven vragen aan de ander.
- › Zelf op onderzoek uit kunnen gaan in de nabijheid van de ander.
- › Zelf initiatieven kunnen nemen in de nabijheid van de ander.
- › Scheiding van de ander kunnen tolereren.
- › Vreugde kunnen delen.

Doel begeleiding:

Begeleiding kan communicatie bevorderen en steunen en meelevens.

Subdoelen: Geven/steunen en meelevens

- › Het kunnen herkennen en erkennen van initiatieven van de cliënt.
- › Cliënt kunnen stimuleren en steunen in het ondernemen van eigen initiatieven.
- › Differentiaties in de gevoelsbeleving (en zintuiglijke waarneming) van zichzelf en de cliënt kunnen verwoorden.
- › Zich kunnen aanpassen aan het tempo van de cliënt.
- › Afstand-nabijheid afgestemd op de cliënt kunnen toepassen.
- › Het gedrag van de cliënt kunnen spiegelen.
- › Het herkennen en bewust kunnen inzetten van de verschillende rollen die je als begeleider aanneemt in het contact (ouder, volwassene, kind.)

In de praktijk:

In de tweede fase is duidelijk meer verbinding onderling te zien. Bij alle kinderen zie je meer rust en zelfvertrouwen. Ze durven zelf de leiding te nemen over de te bouwen hut en proberen nieuwe dingen uit zonder uit het contact te gaan. Er is een heldere samenwerking waarin onderling uitgewisseld wordt. Ook kunnen ze meer hulpbronnen inzetten op moeilijke momenten er worden oplossingen bedacht en de kinderen brengen meer ideeën naar voren.

Programma:

Vervolg reisverhaal: Op reis met Grote beer en Kleine beer, via mp3-speler verteld.

5e Bijeenkomst

Het kringspel met de bal herhaalt zich met het noemen van namen en daarbij nuances in het differentiëren (namen heel zacht roepen of juist heel hard). De hut wordt opgebouwd en op de berenmarkt wordt drinken gehaald en een spel met massagekaartjes gehaald. Dit spel gaan de koppels in hun hut spelen. Hiermee kunnen ze tactiele gevoelens benoemen dat ook weer tot onderlinge uitwisseling leidt. Dan is er een rollenspel waarin de reisknuffels ook een rol krijgen waarbij de knuffels kunnen praten en voelen. In dit spel is er een differentiatie via kleuren en geluiden, gevoel, licht zwaar, groot klein enz. Ook wordt de reisknuffel als steun ingezet.

Ben jij weleens een wasmachine geweest? Nou ik wel. Bij de limonade kregen alle beren twee massagekaartjes, en toen was ik de wasmachine, en Grote beer ging op mijn rug eerst een cirkel tekenen. Daar stopte hij allemaal was in, toen deed hij met zijn handen allemaal water over mijn rug laten lopen in de wasmachine, en toen ging hij draaien allemaal rondjes op mijn rug. Eerst de ene kant, en dan de andere kant op. Toen ging hij de was strijken, zo over mijn rug: shirt, theedoek, lakens en zelfs de sokken. Het was echt leuk, maar ook heel spannend

6e Bijeenkomst

Het kringspel met de bal wordt herhaald. De hut wordt opgebouwd en op de berenmarkt wordt drinken gehaald. In de hut laten we de reisknuffel vertellen over de vorige keer. De reisknuffel dient hier als hulpbron om woorden te vinden voor de beleving. Op de berenmarkt worden de kaarten gehaald voor het postbode-emotiespel. In dit spel is er een uitwisseling bij de koppels over de gevoelens die een afbeelding oproept.

Ik was postbode en bracht allemaal kaarten rond. Van sommige kaarten werd je blij of verdrietig en ook waren er waar boze of bange dingen opstonden. Alle kaarten heb ik in een envelop gedaan en erop geschreven wat ze voelden. Toen heb ik het samen met Grote beer in de goede brievenbus gestopt. Ik was een berenpostbode.

NB : Elke keer wordt afsloten in hun eigen hut met iets lekkers te eten. De hut wordt afgebroken en alles wordt in de eigen reistas gestopt voor de volgende keer. Elke bijeenkomst wordt begonnen en afgesloten met het berenlied.

FASE 3: RELATIONELE AUTONOMIE

Doel cliënt:

Cliënt kan meer exploreren vanuit de veilige basis (relatie met begeleider).

Subdoelen: Zelfstandig/creatief

- › Zelf op onderzoek uit kunnen gaan in de nabijheid van de ander.
- › Zelf initiatieven kunnen nemen in de nabijheid van de ander.
- › Meer kunnen vertrouwen op eigen kunnen en creativiteit.
- › Zelf problemen kunnen oplossen op verschillende manieren.
- › Het kunnen mentaliseren (buiten jezelf om denken)

Doel begeleider:

Begeleider is duidelijk en betrouwbaar.

Subdoelen: Stevig en duidelijk zijn/vertrouwen

- › Vertrouwen kunnen geven aan de cliënt.
- › Grenzen kunnen aangeven zonder af te wijzen vanuit 'ik-boodschappen'. ("je zou nog een koekje willen pakken, maar ik vind het niet goed.")
- › Confrontatie aan kunnen gaan en inzicht kunnen geven rondom een situatie zonder af te wijzen.
- › Ruimte kunnen geven aan de cliënt en laten merken dat je aanwezig en beschikbaar blijft.

In de praktijk:

Ze durven nieuwe uitdagingen aan te gaan. En ze delen elkaars vreugde.

Max die in de vorige fase nog veel moeite had om zelf over de brug te lopen (wel kon hij toen zijn reisknuffel inzetten om toch mee te doen en in contact te blijven), gaat over de boomstam lopen die over het water ligt. Ook komt hij nog een keer terug om de begeleider die het eng vond te ondersteunen. Bianca zie je in deze dagen meer voor zichzelf opkomen. Daar waar ze zich voorheen veelal ging voegen en wenselijk gedrag liet zien, laat ze hier meer protest horen en durft zichzelf wat meer te laten zien.

Programma:

Vervolg reisverhaal: Op reis met Grote beer en Kleine beer, via een mp3- speler verteld. Een nacht kamperen bij boerderij of scoutingcentrum.

7e Bijeenkomst

In de grote ruimte van het scoutingcentrum worden de koppels weer gevormd met behulp van de puzzelstukken. Dan bouwen we allemaal de eigen hut weer op, die we vervolgens met een grote slinger aan elkaar verbinden. In deze vreemde omgeving creëren ze hun eigen plek en saamhorigheid. In de kring spelen ze het balspel met het noemen van de namen. In het spel wat daarop volgt, is er een uitwisseling en uitbeelding van de basis emoties. Daarna is er een speurtocht met een aantal spellen waarin het samen doen, samen delen, samen ontdekken en grenzen verkennen centraal staat.

We gaan een nachtje met alle beren samen, Grote en Kleine, naar een boerderij. We hebben onze reistassen allemaal mee, en bouwen eerst onze eigen veilige berenhut. Ik ga erin zitten. Grote beer komt ook in de hut. Hè, hè, nu is het hier gelijk veel leuker. Wat is de hut weer mooi geworden. We gaan op avontuur met alle beren. Grote beer ook, maar ik kan het ook wel zelf. Kijk, nu loop ik op de balk over het water. Ik val niet hoor, ik kan mij vasthouden. Zie je mi, Grote beer? Wacht, ik zal je wel helpen, je hoeft niet bang te zijn, Grote beer, ik houd je wel vast. En straks gaan we weer naar onze eigen veilige hut

8e Bijeenkomst

Dit is de ochtend na de zevende bijeenkomst. Alle hutten staan er nog en de koppels gaan starten vanuit hun eigen hut. Als afronding van de RCT is er nog een gezamenlijk spel waarin de herhalingen van de afgelopen keren in verwerkt zitten. De koppels kiezen voor elkaar een steentje aan een ketting uit, dit is als aandenken van deze reis. Tot slot zingen we nog één keer het berenlied.

De hutten blijven achter, want een eigen, veilige plek kan altijd en overal weer gebouwd worden, maar de reisknuffels gaan mee terug naar de woning. Om deze reis niet te vergeten gaat iedereen in zijn eigen woning het reisboek afmaken.

De evaluatie van een begeleider vertaald in een gedicht:

We zijn met zijn alleen in het berenbos.

Daar moet ik proeven en voelen.

Daar moet ik samen, bij de andere beren zijn.

Daar moet ik spelen, niet groot, maar vaak heel klein.

Ik kan daar niet poetsen en niet redderen. Ik ben bang.

Ze zullen zien dat ik het niet zo goed kan.

Ik wil niet in het berenbos, ik wil niet.

Maar ga toch, want een beer is sterker dan ik denk.

Ik kan goed zien waar werk te doen is, ik ben niet meer bang.

Ik kan nu ook klein, en niet alleen heel groot, wat spelen.

Ik kan nu voelen, kijken, ruiken, proeven en gevoelens delen.

Bij de kleine beren kan ik nu blijven, ook als zij het even moeilijk hebben

In de presentaties van de begeleiders worden de persoonlijke ontwikkelingen helder verwoord, ieder doet dat op geheel eigen wijze. Deze hebben direct betrekking op de manier van werken en de reacties naar de cliënten. Wat opvalt, is dat iedere begeleider anders is gaan kijken en bewuster is geworden van de interactie tussen henzelf en de cliënten. De invloed van spel/creativiteit en het differentiëren en benoemen in moeilijke situaties hebben ze allemaal als zeer positief ervaren. Ondanks de weerstand, die

ze in het begin regelmatig hadden, zijn ze hiermee toch in de groep aan de slag gegaan. Iedereen kon heel goed weergeven welke veranderingen dit tot gevolg had. Zo vertelt een begeleider over een heel erg drukke cliënt met veel spanning. Het lukt niet om de cliënt tot rust te brengen, waardoor de rest van de groep ook onrustig is geworden. Door de rug van de cliënt te gaan masseren, ziet de begeleider dat de cliënt zich ontspant en zich overgeeft aan de massage. Zowel bij de cliënt als ook bij de groep verdwijnt de spanning waardoor er weer een prettige sfeer ontstaat. Bij alle begeleiders is het contact met de cliënten veel beter geworden. Ze kunnen de spanning van de cliënten meer helpen reguleren. Voor de begeleiders was het zeker in het begin ook confronterend en moeilijk om zelf mee te gaan in dit proces.

DRIE MAANDEN NA HET BEËINDIGEN VAN DE THERAPIE, IS ER NOG STEEDS GROEI TE ZIEN IN HET CONTACT EN DE GEHECHTHEIDRELATIE.

Een aantal situaties in de praktijk is na de RCT beter te herkennen en te plaatsen voor de teamleider. Enkele voorbeelden:

- › Als wij op pad gaan met de cliënten en de cliënten hebben het door spanning even moeilijk, dan leggen wij nu heel vaak een hand op hun rug. Dit hebben we geleerd van de sessies en gesprekken met elkaar. Dit werkt rustgevend voor de cliënten en het ziet er voor omstanders heel normaal uit. We hoeven hierdoor verbaal of fysiek niet zo veel te sturen omdat dit vaak al genoeg rust en nabijheid geeft zodat ze weer rustig worden.
- › Max eet sinds onze tweedaagse RCT-sessie elke maaltijd met ons aan tafel. We beginnen de maaltijd en eindigen de maaltijd met elkaar. Max kan hier zijn rust in vinden, maar de andere cliënten ook. Daarnaast is het goed voor het 'groepsgevoel' Ondanks dat het aan tafel zitten voor iedereen een moeilijk moment is, gaat het heel goed. Ook zie ik vaak dat cliënten die het moeilijk hebben, op schoot worden genomen of ook een hand op de rug krijgen. Hierdoor blijven ze betrokken bij de activiteit, maar ervaren ze ook rust.

› Tijdens het fietsen naar school, met vier cliënten en een begeleider (en heel veel verkeer) is het nog wel eens lastig. Een cliënt let niet op, de ander fietst ver vooruit. Dit alles zorgt nog wel eens voor gevaarlijke situaties omdat ook anderen in het verkeer slecht opletten.

In plaats van te blijven gillen dat de cliënten moeten opletten en bij ons blijven, wordt het differentiëren vaak ingezet om de cliënten in het hier en nu te houden. ‘Kijk, welke kleur staat het stoplicht? Wat een mooie bloemen langs de weg! Welke kleur zie jij?, Hoeveel rode auto’s tellen we?’ Hierdoor ontstaat er tijdens het fietsen (of een andere activiteit) een samenhang waarin iedereen ‘erbij blijft’ en het makkelijker begeleiden wordt.

› Ik zie ook dat mensen tijdens activiteiten veel meer bezig zijn met differentiëren: welke smaak heeft het eten, hoe voelt zand, welke kleur is de puzzel. Hierdoor blijft de cliënt makkelijker betrokken bij activiteiten die soms moeilijk of lang zijn.

› Ik zie dat mensen sneller situaties klein maken, er bijvoorbeeld voor kiezen om een cliënt die de ouders gaat bellen, dit in slaapkamer te laten doen. Doordat er niemand bij is, kan er meer aandacht voor papa of mama zijn. Ook gaan we af en toe even alleen met een cliënt wat praten op hun kamer, of op een bank.

Verder zijn IQ-scores van Max en Bianca hoger geworden. Bas, Sjors en Bianca kunnen naar hoger niveau onderwijs. Er zijn minder slaapproblemen, escalaties en fixaties. Daarnaast is iedereen meer bezig met dat wat goed is voor de cliënten, ze kunnen zich beter inleven en richten naar de cliënt. Er zijn over de gehele dag veel meer rustmomenten. Kinderen ervaren hun woning nu meer als thuis, er wordt letterlijk gezegd: “Kom je bij mij thuis logeren?”

VOORWAARDEN VOOR RCT:

Het is voor de RCT belangrijk dat bij iedere sessie alle begeleiders en de teamleider aanwezig zijn en zij zich committeren voor de gehele periode. Voor het proces en het vervolg daarop, is het van belang dat de betrokken orthopedagoog minimaal twee keer aanwezig is bij de therapie sessies. Van elke sessie wordt een filmopname gemaakt, die voor of tijdens het zorgoverleg samen met de begeleiders,

teamleider en orthopedagoog geanalyseerd en besproken wordt.

WAT IS NODIG BIJ HET STARTEN VAN DE RCT?

- › Een goede planning maken voor het hele traject.
- › Van te voren met alle betrokkenen alle data vast te leggen, inclusief de tweedaagse sessie.
- › Een geschikte ruimte waar de hutten gebouwd kunnen worden, en ook genoeg ruimte overblijft voor gezamenlijk spel.
- › De coach is op de hoogte van het behandelklimaat door ofwel eerdere betrokkenheid ofwel participerende observaties.
- › De teamleider, pedagoog, manager hebben vertrouwen in het behandelklimaat, van waaruit de therapie zich kan ontwikkelen te weten:
 - › Een duidelijke beeldvorming over de cliënten en een heldere structuur met duidelijke dagritmes in de groep.
 - › Een vast en betrouwbaar team.
 - › Voor elke cliënt is een duidelijke hulpvraag rondom de hechting geformuleerd.
 - › De coaching (vraag voor begeleiders) richting teamleider is helder geformuleerd.

Rolbeschrijving therapeut

- › Creëert de voorwaarden voor het spel zelf. Het verhaal, de middelen. Zij leidt de sessies.
- › Kijkt tijdens de RCT naar het gedrag van de cliënten. Ze analyseert samen met de coach de videobeelden van elke sessie, en bespreekt met de coach de therapeutische interventies naar cliënt en coachinterventies naar begeleiding.
- › Bekijkt samen met de coach naar signalen van de cliënten die mogelijk een andere benadering en/of bijstelling van het beeld vereisen. Dit wordt teruggespeeld naar het driehoeksoverleg tussen teamleider, pedagoog en coach
- › Past het programma aan waar nodig in het therapeutische proces.
- › Sluit aan bij elk (zorg)overleg voor evaluatie van de sessies aan de hand van de videobeelden.
- › Geeft de begeleiders inzicht en uitleg van het hechtingsproces aan de hand van ervaringen, en de stappen die binnen de sessies gemaakt worden.

Rolbeschrijving coach

- › Zet de begeleider in zijn kracht, maakt hem bewust van zijn competenties en waar ontwikkeling nodig is
- › Coacht op de relatie begeleider/kind. Het therapeutische reisverhaal is het middel, net zoals de video-opnames om mensen bewust te maken van hun handelen.
- › Ondersteunt begeleiders/teamleider in de vertaling naar de praktijk en draagt zorg voor het videomateriaal
- › Sluit aan bij elk zorgoverleg voor evaluatie aan de hand van de videobeelden. Zij geeft begeleiders inzicht en uitleg aan de hand van de ervaringen. Van hieruit coacht zij op de nieuw te maken stappen binnen de sessies en op de werkvloer.
- › Ondersteunt de teamleider in zijn/haar coachende rol.
- › Ondersteunt begeleiders in de vertaling van hun eigen leerproces; aan het eind geven de begeleiders zelf een presentatie over dit proces en presenteren hun competentieplan binnen het team

HOE VERLOOPT DE AANMELDING?

De aanmelding gaat via de cliëntvolgende orthopedagoog/psycholoog. Deze heeft voorafgaand overleg met de coach die in de groep een coachingstraject of participerende observaties heeft gedaan. De groep wordt in zijn geheel aangemeld.

BRONVERMELDING:

Lazarus, R.S. & Cohen, J.B. (1977). "Environmental Stress". In I. Altman and J.F. Wohlwill (eds.), *Human Behavior and Environment*. (Vol 2) New York: Plenum.

Thoomes-Vreugdenhil (1999). *Differentietherapie, fase-therapie, basistherapie*.

S. Zaal, M. Boerhave & M. Koster (2009). *Basisveiligheid Basisvertrouwen Begeleiding en Behandeling, een handreiking voor begeleiders en behandelaars*. Cordaan en Amsta

Wibe Veenbaas, Inez Baarspul-Schipper, Sander Reinalda, Mirjam Broekhuizen (2007) *Passe-Partout*

Met dank aan; Lindy van den Muijsenberg, die mij enorm geholpen heeft bij het helder beschrijven van dit product. Verder gaat mijn dank uit naar Margreet Perenboom, Bart Pullens, Mark Vervuurt, Paul Timmers en John Korsman voor hun bijdrage, betrokkenheid en feedback.

De namen van de kinderen in dit artikel zijn gefingeerd omwille van de privacy!